

**Załącznik
do uchwały Nr XII/69/11
Rady Miejskiej w Leżajsku
z dnia 9 grudnia 2011 r.**

**Program Opieki nad Zabytkami
Miasta Leżajska
na lata 2011-2014**

Leżajsk 2011

Spis treści:

I. WPROWADZENIE

1. Podstawa prawna i cel opracowania programu..... 3
2. Podstawowe definicje oraz podział kompetencji w zakresie ochrony dóbr kultury..... 4
3. Zabytki i ich ochrona w dokumentach programowych gminy..... 5
4. Dokumenty programowe województwa i krajowe o charakterze pomocniczym ... 8

II.. CHARAKTERYSTYKA ZASOBU

1. Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony 12
2. Gminna Ewidencja Zabytków 14
3. Zabytki ruchome 14
4. Zabytki archeologiczne 15

III. GŁÓWNE CELE POLITYKI GMINNEJ ZWIĄZANEJ Z OCHRONĄ ZABYTKÓW 17

IV. PLANOWANE DZIAŁANIA WŁADZ MIEJSKICH ZWIĄZANE Z OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI I OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA ... 17

V. ZADANIA PLANOWANE DO REALIZACJI PRZY OBIEKTACH ZABYTKOWYCH NA TERENIE MIASTA LEŻAJSKA W LATACH 2011-2014 18

VI. FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW 22

ZAŁĄCZNIK Nr 1 - Wykaz obiektów objętych gminną ewidencją zabytków

ZAŁĄCZNIK Nr 2 - Zestawienie stanowisk archeologicznych

I. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument stanowi drugą edycję gminnego programu opieki nad zabytkami pn. „Program Opieki nad Zabytkami Miasta Leżajska na lata 2011-2014”. Poprzedni program, obejmujący lata 2007-2010 przyjęty został przez Radę Miejską w Leżajsku uchwałą Nr XI/63/07 z dnia 30 października 2007 r. Obecny program stanowi kontynuację celów i działań zawartych w pierwotnym programie.

Miasto Leżajsk jest ośrodkiem o dużej koncentracji zasobów środowiska kulturowego. Posiada zabytkowy XVI – wieczny układ urbanistyczny o znaczeniu ponadlokalnym. Głównymi najwyraźniej wykrystalizowanymi elementami zespołu miejskiego są: historyczne śródmieście i rejon przyklasztorny. Miasto posiada liczne zabytkowe obiekty i zespoły architektoniczne, wśród nich wpisane do rejestru zabytków.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów programowych miasta, wyszczególnionych w dalszej części opracowania.

Przedmiotem programu jest miasto Leżajsk, jako rejon administracyjny oraz miejsce lokalizacji zabytków objętych programem.

1. Podstawa prawna i cel opracowania programu

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późniejszymi zmianami) w art. 87, ust. 1 nakłada na Burmistrza obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Program ten sporządza się na okres 4 lat, a po dwóch latach od jego wejścia w życie sporządza się sprawozdanie, które przedstawiane jest Radzie Miejskiej.

Program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Przy sporządzaniu programu oparto się na następujących aktach prawnych i opracowaniach:

1) akty prawne:

- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późniejszymi zmianami);
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami);

2) dokumenty programowe gminy:

- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Leżajska”, zatwierdzone uchwałą Nr XII/99/99 Rady Miasta Leżajska z dnia 15 grudnia 1999 r., wraz z jego zmianami z czerwca 2003 r. i października 2009 r.;
- „Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Leżajska na lata 2007-2013 - Nowelizacja”, zatwierdzony uchwałą Nr XXXIX/255/10 Rady Miejskiej w Leżajsku z dnia 30 sierpnia 2010 r.;
- 3) opracowania zlecone przez miasto, dotyczące zabytków:
 - „Studium wartości kulturowych wraz z wytycznymi konserwatorskimi do MPO (Miejscowego Planu Ogólnego) miasta Leżajska i Starego Miasta”, opracowane przez dr Jana Malczewskiego z zespołem (Rzeszów 1993 r.);
 - „Studium historyczno-urbanistyczne dla miasta Leżajska” wraz z wytycznymi konserwatorskimi, opracowane w latach 1998-2000 przez zespół pod kierunkiem dr Jana Malczewskiego;
- 4) dokumenty programowe województwa:
 - „Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013”,
 - „Strategia rozwoju turystyki dla województwa podkarpackiego na lata 2007-2013”,
 - „Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2013” (przyjęty w 2010 r.).
 - „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego” (oprac. w 2002 r.),

2. Podstawowe definicje oraz podział kompetencji w zakresie ochrony dóbr kultury

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W myśl tejże ustawy ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

1) zabytki nieruchome, będące w szczególności krajobrazami kulturowymi; układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi; dziełami architektury i budownictwa; dziełami budownictwa obronnego; obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi; cmentarzami; parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni; miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome, będące w szczególności dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje; numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami; wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach; instrumentami muzycznymi; wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi; przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne, będące w szczególności pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzyskami; kurhanami; relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W świetle ww. ustawy (art. 5), opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa określa także formy ochrony zabytków (art.7).

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W ustawie podane są również obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Do obowiązków gminy należy w szczególności:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (została opracowana w październiku 2006 r. oraz zaktualizowana w maju 2011 r.);
- sporządzanie (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami;
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- sporządzanie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, opracowywanego zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. (został opracowany – wrzesień 2005 r. i uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków – Kierownikiem Delegatury w Rzeszowie i Starostą Leżajskim).

Ponadto ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) w art. 7 ust.1 pkt 9. określa, że jednym z zadań własnych gminy, są zagadnienia odnoszące się wprost bądź pośrednio do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Zabytki i ich ochrona w dokumentach programowych gminy

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Leżajska” (uchwalone w 1999 r. wraz z jego późniejszymi zmianami, dokonanymi w 2003 r. i 2009 r.) jest dokumentem planistycznym, opracowanym w oparciu o przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, określającym wizję przestrzennego rozwoju miasta. Przyjęte cele rozwoju miasta wyznaczyły przyszłe kierunki zagospodarowania przestrzennego i politykę przestrzenną miasta.

Jednym z ważnych celów rozwoju miasta ustalonym w studium (pkt 4) jest zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznie ukształtowanego specyficznego krajobrazu miasta oraz harmonizowanie rozwoju z walorami krajobrazu.

Cel zawarty w punkcie 4, dotyczący ochrony zasobów kulturowych miasta, realizowany będzie poprzez respektowanie wymogów wynikających z ustalenia stref ochrony konserwatorskiej i obiektów zabytkowych (budynki, zespoły obiektów, aleje, stanowiska archeologiczne, cmentarze, punkty i ciągi widokowe), a w szczególności poprzez:

- a) eksponowanie najwartościowszych krajobrazowo fragmentów miasta lub pojedynczych obiektów,
- b) projektowanie nowej zabudowy zharmonizowanej z istniejącą historyczną zabudową miasta,
- c) prowadzenie działalności inwestycyjnej w strefach ochrony konserwatorskiej pod nadzorem Państwowej Służby Ochrony Zabytków, w oparciu o wytyczne „Studium historyczno-urbanistycznego”.

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego miasta w ww. „Studium wyznaczono na terenie miasta następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa A – pełna ochrona historycznej struktury przestrzennej

Strefa A – 1 obejmująca najcenniejsze elementy układu przestrzennego miasta, które uformowały się w otoczeniu miasta lokacyjnego, pochodzącego z 1524 roku. Są to:

- obszar miasta lokacyjnego z 1524 r., po jego przeniesieniu z obecnej osady Stare Miasto, z uwagi na wyniszczające miasto najazdy Tatarów, w obrębie wyznaczonym niegdyś przez wały (stąd dzisiejsza nazwa ul. Wałowej),
- wzgórze z zespołem dworu starościńskiego, oddzielone wąwozem od zespołu kościoła farnego,
- fragment południowej części ulicy Mickiewicza, na której skoncentrowała się spora grupa zabudowy, związanej kompozycyjnie i funkcjonalnie z obszarem staromiejskim.

Strefa A – 2 obejmująca obszar zespołu klasztornego OO. Bernardynów i Podklasztorza wraz z Placem Mariackim.

Strefa B – zachowanych elementów zabytkowych

Strefa ta obejmuje wyróżniające się w obecnej przestrzeni miejskiej Leżajska, ukształtowane w procesie historycznym obszary charakteryzujące się podobną funkcją. Tworzą ją samoistne jednostki przestrzenne, które wydzielono z obecnej przestrzeni miejskiej Leżajska, ze względu na ich specyficzne wartości kulturowe.

Strefa B – 1 obejmuje fragment ulicy Mickiewicza na odcinku od strefy A2 przy klasztorze OO. Bernardynów do strefy A1 przy zespole staromiejskim, na obszarze między torami kolejowymi a ulicą Mickiewicza.

Strefa B-2 obejmuje obustronny fragment ulicy Burmistrzów Zawilskich na odcinku od toru kolejowego do granicy ze strefą A1, u podnóża skarpy staromiejskiej.

Strefa B-3 obejmuje fragment ulicy Rzeszowskiej na odcinku od ulicy Moniuszki do strefy A1 przy zespole staromiejskim.

Strefa B-4 obejmuje obecną ulicę Moniuszki, niegdyś osadę kolonistów niemieckich o nazwie Gillershof.

Strefa E – ochrony ekspozycji

Strefa ta ma na celu eksponowanie, z tras komunikacyjnych: wartościowych wglądów panoramicznych na miasto lokacyjne, fragmentów terenów objętych strefą A oraz pojedynczych cennych obiektów, a także lokalnych wglądów wewnątrz miasta, usytuowanych w korzystnych widokowo miejscach na obrzeżach miasta.

Strefa E – 1 ma na celu utrzymanie ekspozycji panoramy zespołu staromiejskiego z widokiem od strony torów kolejowych i placu targowego, po skarpe staromiejską oraz od granic strefy B wzdłuż ulicy do granic strefy A, przebiegającej u podstawy skarpy równoległej do ulicy Mickiewicza.

Strefa E-2 ma na celu eksponowanie panoramy zespołu klasztornego OO. Bernardynów, głównie od ulicy Mickiewicza i Opalińskiego oraz z przyszłej obwodnicy. Granice tej strefy zamykają się między ulicami Michałka, Opalińskiego, Św Jana z Dukli i ścianą fragmentu lasu przy nieczynnym zbiorniku wodnym na rzeczce Jagoda.

Strefa E – 3 obejmuje obszar zawarty w korytarzu widokowym, który bierze początek nad nieczynnym obecnie stawem obok młyna przy ul. Wyspiańskiego. Korytarz ten ukierunkowany jest na panoramę zespołu klasztornego OO. Bernardynów, usytuowanego na tle lasu.

Strefa K – ochrony krajobrazu

Strefa K-1 - granicami strefy objęto tereny krajobrazu integralnie związanego z zespołem klasztornym i jego otoczeniem. Ze względu na rolę w kompozycji przestrzennej miasta i rodzaj powiązań z historycznym zespołem klasztoru, stanowiącym dominantę wysokościową, można je podzielić na obszary przedpola widokowego (strefa E) oraz obszary, z których można obserwować zabytkowy zespół lub jego fragmenty. Strefa K1 rozciąga się po obu stronach rzeki Jagoda, obejmując na jednym jej brzegu tereny po obu stronach ulicy T. Michałka

i fragment Podklasztoru, a na drugim terenie po obu stronach ulicy Opalińskiego, na odcinku od ulicy Św. Jana z Dukli do lasu.

Strefa K-2 obejmuje najbardziej interesujący fragment zachowanego krajobrazu naturalnego, jaki powstał na skutek działalności Sanu po zmianie jego koryta.

Strefa OW – obserwacji archeologicznej

Strefa obejmuje teren zespołu staromiejskiego z czasów lokacji w 1524 r.

Powyższe strefy ochrony konserwatorskiej wyznaczono również w sporządzonym równolegle (1998-2000) opracowaniu pn. „**Studium historyczno-urbanistyczne dla miasta Leżajska**” wraz z wytycznymi konserwatorskimi.

Przyjęty w ubiegłym roku (sierpień 2010 r.) przez Radę Miejską dokument pn. „**Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Leżajska na lata 2007-2013 - Nowelizacja**” zawiera szczegółowo sprecyzowany zakres zamierzeń, dotyczący w dużej mierze obiektów zabytkowych. Stanowi kontynuację zadań zawartych w pierwotnym programie opracowanym w 2006 r. Rewitalizacja oznacza proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych, mający na celu wyprowadzenie terenu ze stanu kryzysowego, prowadząc do jego rozwoju, w tym do poprawy jakości życia lokalnej wspólnoty. Pojęcie rewitalizacji obejmuje również: rewaloryzację, modernizację, renowację, konserwację i adaptację.

Programem rewitalizacji objęto cztery strefy w mieście. Są to: zabytkowe śródmieście miasta w otoczeniu rynku, teren osiedla budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego, rejon dworców autobusowego i kolejowego z rampą oraz ulicy Mickiewicza i osiedle „Podklasztor” wraz z zabytkowym zespołem klasztornym OO. Bernardynów i szpitalem powiatowym.

Część opisowa Lokalnego Programu Rewitalizacji zawiera diagnozę stanu w sferach: techniczno – przestrzennej, gospodarczej oraz społecznej. Część tabelaryczna zawiera poszczególne przedsięwzięcia również w podziale na wyżej wymienione sfery oraz okres i szacunkowe koszty ich realizacji. Do programu wpisane są zadania realizowane nie tylko przez gminę Miasto Leżajsk, ale i przez inne uczestniczące w programie podmioty.

Celami odnoszącymi się do ochrony zabytków, wyszczególnionymi w programie rewitalizacji są m.in.:

„A) w sferze techniczno-przestrzennej:

1. Zachowanie i ochrona układu urbanistycznego.
9. Zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez właściwe zagospodarowanie substancji zabytkowej miasta.

B) w sferze gospodarczej:

1. Rozwinięcie funkcji turystycznych i kulturalnych.

C) w sferze społecznej:

7. Zachowane dziedzictwo kulturowe.”

Dla każdego z ww. celów wskazano w programie konkretne planowane działania, odnoszące się w szczególności do poprawy stanu technicznego obiektów zabytkowych oraz kształtowania kulturowej tożsamości regionalnej.

Przykładowe działania wskazane w programie rewitalizacji w zakresie ochrony zabytków:

- rewaloryzacja kościoła farnego i renowacja zabytkowej plebani,
- renowacja murów obronnych klasztoru oraz remont więźby dachowej bazyliki i klasztoru OO. Bernardynów;
- rewaloryzacja zabytkowego cmentarza żydowskiego wraz z uporządkowaniem terenu wokół cmentarza;
- remont części podziemnej w budynkach dworu starościńskiego i oficyny wraz z adaptacją na pomieszczenia użytkowe,
- remont i konserwacja kapliczki przy ul. Mickiewicza 74,
- remont dachu zabytkowego ratusza miejskiego;
- program rozwoju turystyki wykorzystującej wielokulturowe dziedzictwo, m.in. „Szlak Chasydzki”.

Część z tych działań została zrealizowana w pierwszych latach trwania programu, inne rozpoczęte zadania są kontynuowane, zaś pozostałe zostaną wykonane po pozyskaniu środków finansowych na ich realizację. W oparciu o ww. program trzy projekty, złożone z terenu miasta Leżajska, zostały w bieżącym roku (2011 r.) zakwalifikowane o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w działaniu „7.1 Rewitalizacja miast”, w ramach niżej wymienionego „Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013”. Dwa z nich, opracowane przez Gminę Miasto Leżajsk i Parafię Farną w Leżajsku, dotyczą głównie rewitalizacji zabytkowych obiektów miejskich i kościelnych, położonych wokół rynku miasta. Planowane działania w ramach wskazanych projektów zostały wyszczególnione w dalszej części programu - w rozdziale IV.

4. Dokumenty programowe województwa i krajowe o charakterze pomocniczym

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 przyjęta przez Sejmik Województwa Podkarpackiego wyznacza kierunki polityki regionalnej dla różnych poziomów administracji samorządowej oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Jak stwierdzono w części wstępnej „Nadrzędnym celem Strategii jest zapewnienie województwu podkarpackiemu partnerskiej i konkurencyjnej pozycji w Polsce i Europie, w oparciu o geograficzne położenie, potencjał demograficzny, tradycje przemysłowe, walory środowiskowe, historyczne i kulturowe”.

Ramy strategii wyznacza 8 głównych obszarów strategicznych, tj.:

- Gospodarka regionu
- Infrastruktura techniczna
- Obszary wiejskie i rolnictwo
- Ochrona środowiska
- Kapitał społeczny
- Współpraca międzynarodowa
- Ochrona zdrowia
- Zabezpieczenie społeczne.

W części I Strategii, dotyczącej Diagnostyki, w rozdziale zatytułowanym „Diagnoza sektorowo-przestrzenna kształtowania się procesu rozwoju regionu”, w podrozdziale dotyczącym Turystyki i rekreacji wskazano na znaczenie dziedzictwa kulturowego w rozwoju tej dziedziny gospodarki. Wyróżniającym województwo potencjałem jest wielowątkowe dziedzictwo kulturowe, wpisane w konteksty religijne i zachowane, częstokroć, w unikalnej formie (np. architektura drewniana) oraz zasoby współczesnej kultury regionu: twórcy, środowiska artystyczne i intelektualne, imprezy, instytucje, organizacje pozarządowe, etc.” Wymieniono także najważniejsze powstałe w ostatnich latach tematyczne szlaki turystyczne: *Szlak Architektury Drewnianej*, szlak rowerowy „*Zielony Rower*”, *Szlak Gniazd Rodowych Lubomirskich*, *Szlak Dobrego Wojaka Szwejka*, *Szlak „Śladami Aleksandra Fredry”*, *Szlak Garncarski*, *Polsko-Słowacki Szlak Świętyń Karpackich*, *Szlak Naftowy*, *Szlak Forteczny*, liczne szlaki rowerowe, ścieżki przyrodniczo-edukacyjne.

W tej samej części *Strategii* w podrozdziale dotyczącym *Kapitału społecznego* dokonano oceny i analizy istniejących instytucji i placówek kulturalnych (w tym muzeów), ważnych cyklicznych wydarzeń artystycznych i kulturalnych odbywających się na terenie województwa. Pod względem ilościowym sieć placówek kultury można uznać za zadowalającą. Najliczniejsze są biblioteki i domy kultury, w dalszej kolejności muzea i galerie. Niezwykle ważną sprawą jest ich utrzymanie i zapewnienie odpowiedniego rozwoju. Gminne, powiatowe i wojewódzkie instytucje i placówki zgłaszają, iż posiadane budżety wystarczają jedynie na ich trwanie. Wśród najważniejszych wydarzeń artystycznych i kulturalnych wskazano m.in. międzynarodowe festiwale, w tym Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Leżajsku.

„Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013” jest najważniejszym instrumentem polityki rozwoju regionu dla nowej perspektywy finansowej. Celem nadrzędnym programu jest wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki oraz poprawa dostępności przestrzennej Podkarpacia. Cel ten realizowany będzie poprzez zidentyfikowane osie priorytetowe określające podstawowe rozwiązania strategiczne na poziomie regionalnym. Program nawiązuje bezpośrednio do celów strategicznych, priorytetów i kierunków działań określonych w „Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020”. Koncentruje się na wybranej grupie działań, które są efektem procesu konsultacji z podmiotami i środowiskami zaangażowanymi w rozwój regionu. Jest dokumentem przedstawiającym w syntetycznej i skonkretyzowanej formie osie priorytetowe i kierunki działań przewidziane do realizacji w oparciu o finansowe wsparcie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Ogólny charakter zapisów programu rozwinięty zostanie w tzw. uszczegółowienie RPO WP, które stanowić będzie kompendium wiedzy dla beneficjentów zainteresowanych pozyskaniem środków na dofinansowanie projektów.

W programie tym jako tzw. „Oś priorytetowa 6” wymienia „*Turystykę i kulturę*”, której celem nadrzędnym jest: „*Wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój instytucji kultury.*”

Walory przyrodniczo-krajobrazowe, a także bogactwo dziejów oraz spuścizna wielu narodów i przenikających się kultur to jedne z największych atutów województwa. Realizowane będą przedsięwzięcia polegające na rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, restauracji oraz zachowaniu obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z otoczeniem, a także ich adaptacji na cele kulturalne lub turystyczne. Wspierane będą także projekty służące konserwacji zabytków ruchomych. Dopełnieniem przedstawionych działań będą przedsięwzięcia służące oznakowaniu obszarów i obiektów atrakcyjnych kulturowo. Odpowiednie wyeksponowanie ciekawych walorów przyrodniczych i kulturowych regionu przyczyni się do zwiększenia ilości produktów turystycznych. Projekty turystyczne, które będą wspierane w ramach niniejszego priorytetu, będą musiały wykazywać wyraźne oddziaływanie gospodarcze.

Pierwszeństwo uzyskają te projekty, które przede wszystkim przyciągają turystów spoza regionu, a także wpasowują się w szersze ramy „**Strategii rozwoju turystyki dla województwa podkarpackiego na lata 2007-2013**”. Dokument ten wskazuje drogę optymalnego wykorzystania istniejącego potencjału w celu przyciągnięcia jak największej ilości turystów, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Jest również podstawą do ubiegania się o środki strukturalne Unii Europejskiej w latach 2007-2013. Zaproponowana koncepcja rozwoju turystyki odnosi się bezpośrednio do interdyscyplinarności turystyki i jej związków z wieloma dziedzinami życia społeczno-gospodarczego. Stąd rozwój turystyki w województwie podkarpackim został oparty o działania w 5-obszarach priorytetowych (dotyczących produktu, zasobów ludzkich, marketingu i promocji, instytucji oraz przestrzeni turystycznej). Strategia pokazuje, w jaki sposób należy integrować działania w 5 wymienionych obszarach, aby w ich efekcie rozwijać turystykę w sposób zrównoważony i przynoszący oczekiwane efekty wszystkim zainteresowanym grupom podmiotów.

Przy tej okazji należy wspomnieć o Programie Operacyjnym „Rozwój Polski Wschodniej” na lata 2007-2013, który ma na celu realizację projektów o kluczowym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego województw Polski Wschodniej. Stanowi on dodatkowy element wsparcia z funduszy strukturalnych. Celem np. działania V.2 jest rozwój turystyki w Polsce Wschodniej. W ramach działania jest opracowywany kompleksowy projekt stworzenia ponadregionalnej, dążącej do spełnienia europejskich standardów trasy rowerowej, wraz z podstawową infrastrukturą związaną z obsługą ruchu rowerowego. Realizacja projektu przyczyni się m.in. do zwiększenia atrakcyjności turystycznej, promocji kultury i tradycji regionu. Wyznaczony korytarz trasy rowerowej ma przebiegać przez teren miasta Leżajska.

Nowa edycja „**Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2013**” (przyjęty 2010 r.) jako główny cel programu wskazuje dążenie do znaczącej poprawy stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdują-

cych się na terenie województwa, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Istotnym jest, aby realizacja zadań wynikających z *Programu* dokonywała się przy współdziałaniu mieszkańców województwa, w różnych formach swojej życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

O wyborze konkretnych priorytetów, kierunków działań i zadań w dużej mierze zdecydowała też dokonana w trakcie prac nad *Programem* ocena stanu zachowania poszczególnych rodzajów zabytków składających się na bogaty zasób dziedzictwa kulturowego regionu oraz analiza zagrożeń i występujących problemów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Priorytet I „Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego” zawiera 5 kierunków działań oraz szereg zadań, które odnoszą się do celów nr 1, 2 i 4 określonych w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (art. 87, ust.2) i generalnie służyć mają: dbałości o krajobraz kulturowy regionu, o zachowanie jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych oraz dążeniom do rewaloryzacji przekształconych cennych elementów dziedzictwa, a także włączenia dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia samorządów lokalnych. Cele takie mogą zostać spełnione poprzez realizację zadań ujętych w kierunkach działań odnoszących się do: tworzenia parków kulturowych, uwzględniania ochrony w strategiach rozwoju i planach zagospodarowania przestrzennego, integracji ochrony zabytków z ochroną przyrody, rewaloryzacji założeń urbanistycznych i ruralistycznych. Utworzenie parku kulturowego jest zależne jedynie od woli lokalnego samorządu. Samorząd Wojewódzki nie jest wymieniony wśród uczestników tego procesu. Głównym zadaniem samorządu województwa jest pobudzenie do działania w tym zakresie samorządów lokalnych. W *Programie* wśród proponowanych do powołania na terenie województwa podkarpackiego parków kulturowych wskazano Leżajsk – miasto z zespołem kościelno-klasztornym OO. Bernardynów. Jednym z zadań w tym priorytecie jest wspieranie działań samorządów lokalnych dotyczących opracowania i realizacji planów rewaloryzacji i rewitalizacji centrów historycznych miast oraz dzielnic staromiejskich z zachowaniem wymogów konserwatorskich przy zapewnieniu im właściwych funkcji oraz zapobieganiu zagrożeniom wynikającym z oddziaływania układów komunikacyjnych. Wśród historycznych układów urbanistycznych miast przewidzianych do ochrony i rewaloryzacji wymieniono także Leżajsk.

Priorytet II „Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego województwa” zawiera 7 kierunków działań oraz zadania odpowiadające celom nr 3 do 7 wymienionych w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (art. 87, ust.2). Wskazane do realizacji działania i zadania przyczynić się mają przede wszystkim do: ochrony obiektów o szczególnej wartości, zahamowania procesu degradacji zabytków i dążenia do poprawy ich stanu zachowania, wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na ratowanie obiektów szczególnie zagrożonych, tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami. Jako jedno z zadań wskazano obejmowanie szczególną dbałością i finansowym wsparciem zespołów wpisanych na Listę Pomników Historii (zespół kościelno-klasztorny w Leżajsku i zespół zamkowo-parkowy w Łańcucie).

Ponadto w ramach kierunku działań 4 „Program ochrony zabytków przemysłowych i zabytków techniki” wskazano zadania dotyczące wspierania działań zmierzających do objęcia ochroną (zabezpieczenie, remonty i konserwacja oraz rewitalizacja) zabytków przemysłu trwale wpisanych w tradycję województwa (m.in. obiekty przemysłowe związane z COP) oraz zabytkowych obiektów kolejowych (dworce kolejowe, budynki pomocnicze, infrastruktura towarzysząca) jako historycznie uwarunkowanych form architektonicznych charakterystycznych dla miast i miasteczek galicyjskich.

Priorytet III „Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości” zawiera 4 kierunki działań oraz zadania, które zgodne są z celami nr 4 do 7 określonymi w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*

(art. 87, ust.2). Uwzględnione w tym priorytecie kierunki działań i zadania służyć mają przede wszystkim szeroko rozumianemu wykorzystaniu zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych oraz zachowaniu i kultywowaniu tradycji wynikających z kultury ludowej. Jednym z zadań w tym priorytecie są działania zmierzające do tworzenia nowych tematycznych szlaków turystycznych: rowerowych, pieszych, samochodowych i wodnych uzupełniających obecną strukturę. Bogactwo zasobów kulturowych, w dużej mierze nieprzekształconych układów przestrzenno-krajobrazowych, stwarza możliwości wzbogacenia dotychczasowej oferty. Szlaki turystyczne tworzone w oparciu o zasoby kulturowe mogą łączyć się ze szlakami, czy obszarami przyrodniczymi takimi jak parki krajobrazowe, parki narodowe, a także pokrywać się, łączyć lub przecinać ze szlakami o różnej tematyce.

„Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego”, (opracowany jeszcze w 2002 r.), wśród silnych stron województwa wymienia duże zasoby obszarów o cennych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, w większości podlegających ochronie prawnej. W efekcie takiej diagnozy kwestie związane ze środowiskiem kulturowym zajęły istotne miejsce w Planie, m.in. poprzez ustalenie stref ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego. Strefy te mogą mieć różnorodne formy, wśród których wymieniono: staromiejskie zespoły urbanistyczne wraz z zabytkową zabudową, zespoły zamkowe, pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe, zespoły i obiekty sakralne, zespoły i obiekty świeckie, wpisy do rejestru zabytków, tworzenie stref ochrony konserwatorskiej, opracowywanie planów rewaloryzacji i planów rewitalizacji, programów ochrony i wykorzystywania dziedzictwa kulturowego, studiów programowo-przestrzennych, powoływanie parków kulturowych, rezerwatów kulturowych i pomników historii, a w końcu sprawowanie szczególnej ochrony względem obiektów wpisanych lub planowanych do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO. Jak podkreślono w Planie, jednym z najpilniejszych działań wymagających podjęcia w celu zapewnienia ochrony najcenniejszych zasobów krajobrazowych województwa jest sporządzenie planów miejscowych, które w chwili obecnej są jedynym i istotnym instrumentem w ochronie i kształtowaniu ładu przestrzennego, a tym samym ochrony walorów historycznych i krajobrazowych.

W kontekście niniejszego programu warto dodać, iż w części szczegółowej Planu wśród staromiejskich zespołów urbanistycznych wskazano miasto Leżajsk, zaś wśród obiektów i zespołów historycznych wymagających stałej ochrony konserwatorskiej znajdujących się na terenie miasta Leżajska wymieniono zespół klasztorny OO. Bernardynów.

Trwają prace nad projektem zmiany planu województwa. Zostały poprzedzone opracowaniem „Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa” oraz „Oceny realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego”. W oparciu o te dokumenty opracowano aktualizację diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego i rozpoczęto prace nad określeniem uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych zagospodarowania przestrzennego województwa oraz kierunków polityki przestrzennej. Dalsze prace nad planem województwa uzależnione są od przebiegu prac nad Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK), ponieważ zgodnie z przepisami w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego należy uwzględnić ustalenia KPZK. Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 został na początku 2011 r. poddany konsultacjom społecznym i międzyresortowym, w wyniku których opracowano wersję dokumentu przedłożoną pod obrady właściwym komitetom Rady Ministrów. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030** stanie się najważniejszym długookresowym, krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego. Projekt KPZK 2030 został opracowany na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku, jednocześnie wpisując się w zintegrowany system zarządzania rozwojem Polski. W projekcie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju oraz sformułowano następujący cel strategiczny: "Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowa-

nych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w horyzoncie długookresowym".

II. CHARAKTERYSTYKA ZASOBU

1. Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony

W ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano, że prawnymi formami ochrony jest: uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, wpis do rejestru zabytków i ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie miasta Leżajska nie występują obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO, nie ma też utworzonego parku kulturowego.

Pomnik historii

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia 2005 r. (Dz. N. Nr 64, poz. 569) uznano za pomnik historii „Leżajsk – zespół klasztoru OO. Bernardynów”. Celem ochrony pomnika historii jest zachowanie, ze względu na wartości historyczne, przestrzenne, architektoniczne oraz wartości niematerialne, zespołu klasztornego funkcjonującego nieprzerwanie od 400 lat.

Rejestr zabytków

Wpis do rejestru zabytków jest jedną z form ochrony zabytków określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rejestr ten prowadzony jest dla obszaru danego województwa przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Mogą się w nim znajdować zabytki nieruchome, zabytki ruchome oraz zabytki archeologiczne, czyli stanowiska archeologiczne. Umieszczenie zabytku w rejestrze następuje decyzją WKZ na wniosek właściciela obiektu lub z urzędu.

Umieszczenie budynku w rejestrze zabytków daje podstawę do ubiegania się o przyznanie dotacji na prowadzenie prac remontowych, konserwatorskich lub restauratorskich (art. 73 i 74 ustawy) oraz uzyskanie zwolnienia z płacenia podatku od nieruchomości (dot. funkcji mieszkalnej).

Aktualnie na terenie miasta Leżajska znajdują się następujące obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków:

Nazwa obiektu	Nr wpisu	Data
1. Zespół Klasztorny OO. Bernardynów, Pl. Mariacki 8	A-676	13.11.1948 r.
2. Cerkiew parafii greko-katolickiej i pozostałości ogrodzenia	A-391	11.09.1971 r.
3. Zajazd, ul. Mickiewicza nr 11	A-257	22.04.1971 r.
4. Dom drewniany, ul. Mickiewicza nr 41	A-968	07.05.1976 r.
5. Dom murowany, ul. Moniuszki nr 2	A-1151	13.05.1985 r.
6. Dom murowany, ul. Mickiewicza nr 44	A-1198	27.03.1990 r.
7. Dom drewniany, ul. Mickiewicza nr 48	A-1143	07.09.1983 r.
8. Dom drewniany, ul. Wyspiańskiego nr 7	A-1142	07.11.1983 r.
9. Dworek drewniany, ul. Słowackiego nr 2	A-1186	28.06.1988 r.
10. Bank Spółdzielczy (murowany), ul. Mickiewicza nr 38	A-1205	15.09.1989 r.
11. Dwór starościński, ul. Mickiewicza nr 20	A-1255	21.12.1992 r.
12. Dom ul. Rzeszowska nr 11	A-1253	10.04.1992 r.
13. Dawny pałac przy ul. Furgalskiego nr 4 wł. Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP	A-1265	17.08.1993 r.
14. Kamienica, ul. Rynek nr 32	A-1232	02.05.1991 r.
15. Cmentarz żydowski przy ul. Górnej	A-1228	10.05.1991 r.
16. Ratusz - ul. Rynek nr 1	A-558	25.01.1995 r.
17. Dom drewniany z posesją, Plac Mariacki nr 1	A-1280	29.03.1996 r.

18. Dom, ul. Krótka nr 1	A-2	15.04.1999 r.
19. Dom, ul. Górna nr 23	A-3	20.04.1999 r.
20. Budynek przy Placu Mariackim nr 2, wł. Zgromadzenie Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego de Saxia	A-18	29.02.2000 r.
21. Zespół kościoła farnego, ul. Rynek nr 35	A-72	30.06.2003 r.
22. Otoczenie zespołu kościoła i klasztoru OO. Bernardynów	A-95	16.07.2004 r.
23. Budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej, ul. Jarosławska nr 1	A-212	30.03.2007 r.
24. Kamienica, ul. Rzeszowska nr 14	A-244	16.11.2007 r.
25. Budynek przy ul. Żwirki i Wigury nr 18	A-634	02.08.2011 r.

W bieżącym roku tj. 2011 służby konserwatorskie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu – Delegatura w Rzeszowie przygotowały dokumentację w sprawie wpisania do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Leżajska

Przeznaczony do wpisu obszar obejmuje tereny zabudowane w kolejnych okresach historycznych rozwoju ośrodka miejskiego od lokacji w 1524 r. do połowy XX wieku. Dla ucztyelnienia wpisywanego obszaru został on podzielony na trzy strefy:

- 1) Podklasztor (na północ od potoku Jagódka włącznie),
- 2) ul. Mickiewicza (teren zabudowy od potoku Jagódka do ul. 28 Maja wraz z fragmentem ul. Św. Jana z Dukli, ul. J. Słowackiego oraz fragmentem ul. Sanowej),
- 3) Staromieście (teren zabudowy – pierwotny teren lokacji miasta, zespół starościński, cmentarze).

Przedmiotem ochrony i opieki konserwatorskiej na obszarze objętym decyzją o wpisie do rejestru zabytków będzie: historycznie ukształtowana konfiguracja terenu, układ parcelacyjny, układ ulic i placów wraz z ich granicami i liniami zabudowy, historyczna zabudowa miasta, historyczna „mała architektura” oraz zieleń komponowana.

Dopiero po zakończeniu ww. postępowania i wydaniu stosownej decyzji oraz jej publikacji zacznie obowiązywać prawna ochrona na przedmiotowym obszarze.

Ochrona ustalona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Na terenie miasta Leżajska w okresie od 1995 r. sporządzono dla wybranych obszarów miasta nowe miejscowe plany. Część z tych planów obejmuje obszary ochrony konserwatorskiej oraz obiekty zabytkowe wyszczególnione w gminnej ewidencji zabytków.

Są to następujące plany:

- Nr 2/97 – terenu przy ul. Mickiewicza 76 i 78
wraz z jego późniejszą zmianą Nr 2/II/10;
- Nr 7/97 – terenu cmentarza żydowskiego wraz z przyległymi ulicami,
wraz z późniejszą zmianą tego planu Nr 7/II/07;
- Nr 8/97 – ul. Spokojnej (od ul. Rzeszowskiej do ul. Studziennej),
- Nr 10/97 – Placu Targowego (parking),
- Nr 15/97 – terenu przy ul. Jana Brzozy (w tym budynek na posesji nr 5),
- Nr 17/97 – terenu przy ul. Leśnej (parking),
- Nr 19/97 – terenu przy ul. Mickiewicza 74 (handel i usługi)
wraz z późniejszą zmianą tego planu Nr 19/II/08;
- Nr 22/97 – terenu przy ul. Mickiewicza 122,
- Nr 24/98 – terenu przy ul. Wałowej
- Nr 29A/2000 – terenu przy ul. Studziennej i ul. Spokojnej
- Nr 29B/2000 – terenu przy ul. Studziennej i ul. Boczna Moniuszki
- Nr 33/2002 – terenu przy ul. Sanowej (w tym budynki na posesjach nr 1 i 2),
- Nr 37/2002 – terenu przy ul. Mickiewicza (w tym nr 119),
- Nr 50/2002 – terenu przy ul. Dolnej i za cmentarzem żydowskim
oraz wąwozu przy ul. Jarosławskiej;
- Nr 52/2002 – terenu przy ul. Burmistrzów Zawilskich
- Nr 53/2002 – terenu przy ul. Mickiewicza (od ul. Opalińskiego do włączenia
przy przekrytym rowie „Malina” – łącznik od ul. Paderewskiego),
- Nr 54/2002 – terenu przy ul. Mickiewicza i ul. Matejki,

Nr 56A/03 i 56B/03 – terenu w rejonie ul. Sandomierskiej i ul. Ogrodowej (dot. stanowisk

archeologicznych)
Nr 60/05 (część I) – terenu od ul. Sanowej do ul. Sportowej
Nr 62/07 – terenu przy ul. Warszawskiej

2. Gminna Ewidencja Zabytków

Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków należy do obowiązków gminy. Gminna Ewidencja Zabytków miasta Leżajska opracowana została w oparciu o materiały przekazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie sporządzonego „Studium historyczno-urbanistycznego dla miasta Leżajska” wraz z wytycznymi konserwatorskimi oraz w oparciu o materiały i analizy własne.

Stanowi zbiór zawierający podstawowe informacje o danym obiekcie. Wykonana została w formie kart papierowych ze zdjęciami obiektów oraz w wersji elektronicznej w programie specjalnie do tego opracowanym przez służby konserwatorskie.

Po zmianie przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jakie nastąpiły w czerwcu 2010 r., roboty remontowo-budowlane przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ewidencja ta dla obiektów nieruchomości położonych na terenie miasta Leżajska została sporządzona w 2006 r. W pierwszej połowie 2011 r. dokonano jej aktualizacji. Obecnie zawiera 324 kart zabytków (w tym 6 „kart pustych” – obiekty rozebrane).

Wykaz obiektów objętych gminną ewidencją zabytków na terenie miasta Leżajska dołączony został do niniejszego opracowania w formie załącznika nr 1.

3. Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest (podobnie jak rejestr zabytków nieruchomości) przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Wedle stanu obecnego na terenie miasta Leżajska zabytki ruchome wpisane są do rejestru zabytków na mocy czterech decyzji w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków.

Są to następujące decyzje:

1) Decyzja nr B-183 z dnia 02.06.1976 r. - organy z kościoła OO. Bernardynów w Leżajsku;

2) Decyzja nr B-220 z dnia 15.05.1986 r. - wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego p.w. Trójcy Św. i Wszystkich Świętych w Leżajsku (wg załączonego do decyzji spisu stanowiącego integralną część decyzji), obejmujące 52 obiekty; w tym: ołtarze, ambonę, stalle, chór muzyczny, figury 2 świętych, krucyfiks, chrzcielnicę, ławki, płaskorzeźbę, żyrandol, płyty nagrobne, portale, polichromię, ornaty, dalmatykę, kapy, itp.

3) Decyzja nr B-219 z dnia 16.06.1986 r. – wyposażenie kościoła i klasztoru OO. Bernardynów w Leżajsku oraz zespół ruchomych dóbr kultury, stanowiących kolekcję, przechowywanych w dawnym „skarbcu” klasztornym (wg załączonego do decyzji spisu stanowiącego integralną część decyzji), obejmujące łącznie 173 obiekty, w tym: ołtarze, stalle, pulpit, ambonę, portale, obrazy, epitafia, stolarkę (katafalk, konfesjonały, szafy, ławki, świeczniki i lichtarze, lampy, kraty, kropielnice, chrzcielnicę, polichromie i sztukaterie, kominek, dekorację i wyposażenie zakrystii, krużganki – portale, furtę klasztorną, zespół „Ukrzyżowanie”, cykl obrazów z historią powstania kościoła i klasztoru oraz cudów Matki Boskiej Leżajskiej, cykl obrazów przedstawiających sceny z życia Św. Franciszka z Asyżu, cykl Męki Pańskiej, cykl Siedmiu Sakramentów Świętych, obrazy świętych, przedsionek refektarza – dekoracja sklepienia, 2 portale, krucyfiks; refektarz - dekoracja sklepienia, 2 krucyfiksy, lawaterz, stół; psalterz,

oprawy mszału, szaty liturgiczne, dziedziniec klasztorny – kolumna Chrystusa Frasobliwego, polichromie, drzwi, figurę Assunty.

4) Decyzja nr B-233 z dnia 28.02.2008 r. – wyposażenie zespołu kościoła i klasztoru OO. Bernardynów w Leżajsku (stanowiąca uzupełnienie ww. decyzji), wyszczególnione w załączniku do decyzji w 13 pozycjach: komody w zakrystii (6 szt.), komoda w skarbcu przy zakrystii (1 szt.), zapiecki ław w refektarzu, szafa w sali reprezentacyjnej (przy celi kustosza), portal i drzwi do celi kustosza (wewnętrzny), rzeźba św. Jan Nepomucen oraz rzeźba Matka Boża Niepokalana - studnia na dziedzińcu przed klasztorem (Plac Mariacki), polichromia w refektarzu, dekoracja plastyczna sal reprezentacyjnych I i II, polichromia 7 cel nowicjatu.

Ponadto na terenie klasztoru OO. Bernardynów funkcjonuje założone w 1971 r. „Muzeum Prowincji Ojców Bernardynów”, eksponujące część ww. zabytków ruchomych oraz inne cenne zbiory zgromadzone przez lata przez zakon.

4. Zabytki archeologiczne

Informacje o zabytkach archeologicznych pochodzą z badań powierzchniowych archeologicznych i przypadkowych odkryć, ale znane stanowiska dobrze ilustrują geografie osadnictwa pradziejowego. Zwraca uwagę ich zagęszczenie we wschodniej części miasta, co w sposób bardzo wyraźny nawiązuje do lokalnych warunków siedliskowych i najkorzystniejszych terenów na terasach nadzalewowych Sanu. Warto także wspomnieć, że współczesna zabudowa miejska, przynajmniej w części zajmuje także podobne tereny. Brak stanowisk archeologicznych można w tym przypadku tłumaczyć niedostępnością terenu do badań powierzchniowych.

W źródłach archeologicznych z tego terenu dadzą się wyróżnić następujące okresy:

- Paleolit i mezolit – znaleziska pojedynczych narzędzi krzemiennych, wiązanych z tzw. kulturą świderską – np. Leżajsk, stan. 3 (paleolit schyłkowy, IX tys. p.n.e.) oraz nieokreślonymi kulturami mezolitycznymi – liczne stanowiska w okolicach Leżajska (VIII–V tys. p.n.e.). Etap ten charakteryzuje się prowadzeniem gospodarki zbieracko–łowieckiej i eksploatacją środowiska tundrowego (polowania na renifery) lub wczesnoholocenijskiego lasu (traperskie polowania na faunę leśną z dużym udziałem zbieractwa i rybołówstwa). Najchętniej zasiedlanymi wówczas terenami były wydmy położone blisko cieków wodnych. Tam też dziś znajdujemy charakterystyczne narzędzia krzemienne.
- Neolit – reprezentowany przez młodsze kultury ostatniej części epoki kamienia – kulturę pucharów lejkatych (poł. V–poł. IV tys. p.n.e.) – Leżajsk stan. 17, 22, 35, 39, kulturę amfor kulistych (IV/III –poł. III tys. p.n.e.) i kulturę ceramiki sznurowej (III tys. p.n.e.) – pojedyncze stanowiska w okolicach Leżajska. Jest to czas rozwoju zupełnie nowych metod gospodarowania – hodowli i uprawy ziemi. Warunki naturalne panujące w regionie leżajskim sprzyjały w zasadzie jedynie gospodarce hodowlanej. Stąd nie dziwi fakt braku tutaj kultur wczesnego neolitu, bazujących na uprawie roli. Większość nieokreślonych kulturowo znalezisk, głównie krzemiennych, odnoszonych ogólnie do neolitu należy zapewne przypisać także tym kulturom.
- Wczesna epoka brązu (koniec III – początek II tys. p.n.e.) – w zasadzie znaleziska pojedynczych przedmiotów, głównie krzemiennych narzędzi (grotów, sierpów, siekier i innych), świadczących o penetracjach grup ludzkich o typowo "wczesnobrązowej" kulturze rolniczo–hodowlanej (tzw. kultura mierzanowicka).
- Młodsze epoki brązu wraz z wczesną epoką żelaza (XVI/XV – III wiek p.n.e.). Są to czasy rozwoju najpierw tzw. kultury trzcinieckiej (do XIV–XIII wieku p.n.e.), a później grupy tarnobrzeskiej kultury pól popielnicowych oraz stanowiska określane jako punkty osadnicze i znaleziska luźne. Jednocześnie etap ten można nazwać złotym wiekiem dla osadnictwa w dolinie Sanu. Ulubionym miejscem lokalizacji osad i ciałopalnych cmentarzysk (co odnosi się do grupy tarnobrzeskiej) są bowiem piaszczyste wydmy i terasy nadszańskie. Była to ludność osiadła, prowadząca gospodarkę rolniczą ze znacznym udziałem hodowli. Jest to zarazem czas pełnego rozwoju epoki brązu, co wiąże się z upowszechnieniem właśnie tego metalu (głównie jednak do produkcji ozdób), a później także żelaza. Największa

część znanych materiałów pochodzi właśnie z tego ostatniego etapu, łączonego z wczesną epoką żelaza (VII–III wiek p.n.e.), w której zaznaczają się bardzo wyraźne nawiązania do scytyjskiej prowincji kulturowej. Świadczy to zapewne o dużej dynamice osadniczej i znacznym liczebnym wzroście populacji.

- Okres wpływów rzymskich wraz z wczesnym okresem wędrówek ludów (I–V wiek n.e.). Po okresie wyraźnej luki osadniczej w III–I wieku p.n.e. (z terenu Leżajska mamy wprawdzie informacje o odkryciu materiałów "późnolateńskich", ale nie są to dziś źródła w jakikolwiek sposób sprawdzalne) obserwujemy ponowny rozwój osadnictwa na wyższych terasach doliny Sanu, związany z pojawieniem się kultury przeworskiej, głównie w II–III wieku. Istotną nowością jest teraz upowszechnienie się żelaza (zakłada się nawet możliwość miejscowej produkcji z licznych w regionie złóż rudy darniowej) do produkcji narzędzi i broni oraz pojawienie się tzw. importów rzymskich – wytworów rzemiosła (np. naczynie terra sigillata z Grodziska Dolnego) lub monet (Leżajsk, Tarnawiec), napływających z terenu prowincji rzymskich. Z tego czasu potrafimy wskazać zarówno ciałopalne cmentarzyska, jak i osady oraz wiele znalezisk luźnych i tzw. punktów osadniczych.
- Wczesne średniowiecze – od przełomu V/VI wieku do XIII w. Są to czasy nieprzerwanego trwania tej samej grupy ludności, którą identyfikujemy z przybyciem ze wschodu Słowian w trakcie ich wielkiej wędrówki od końca V wieku i w VI wieku. W regionie leżajskim mamy poświadczone osadnictwo już w fazie najstarszej – co najmniej dwa stanowiska z Grodziska Dolnego. Czasy nieco późniejsze znamy słabiej, ale stanowiska te nigdy nie były badane wykopaliskowo. Kontrowersyjna jest kwestia istnienia domniemanego grodu i zamku, niestety nie zlokalizowanych w terenie, być może znajdujące się w terenie zajęтым dziś pod zabudowę miejską.
- Późne średniowiecze (od XIV wieku) i czasy nowożytnie. Zajmuje się nimi tzw. archeologia historyczna, która uzupełniając źródła pisane bada tylko określone zagadnienia związane z kulturą materialną i zagospodarowaniem przestrzeni osadniczej historycznych miast, co odnosi się właśnie do Leżajska. W 1997 roku przeprowadzono np. badania zespołu starościańskiego, odkrywając materiały z XVII–XIX wieku, poza tym znane są informacje o znajdowaniu innych źródeł ruchomych, głównie ceramiki i kafla w różnych miejscach najstarszej części Leżajska.

Oceniając wartość źródeł archeologicznych z terenu Leżajska należy stwierdzić, że w wielu przypadkach należą one do najważniejszych w szerszej (ponadregionalnej) skali terytorialnej. Odnosi się to zwłaszcza do okresu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, który jest najlepiej poznany. Prawdopodobnie szersze badania wykopaliskowe z ukierunkowaniem na inne epoki prehistoryczne tę wyraźną dysproporcję mogłyby zmienić. Warto także stwierdzić, że według obowiązującej dziś wiedzy poszczególne kultury są odrębnymi epizodami osadniczymi w tym regionie. Nie można tu mówić o ciągłości ludnościowej i osadniczej, którą notujemy dopiero od wczesnego średniowiecza.

Przedmioty znalezione na terenie miasta Leżajska oraz w jego okolicy, pochodzące z wyżej wymienionych okresów osadnictwa pradziejowego eksponowane są w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Natomiast w funkcjonującym od 1 stycznia 2009 r. Muzeum Ziemi Leżajskiej istnieje jedynie ekspozycja archeologiczna związana z wykopaliskami z pobliskiej miejscowości Grodzisko Dolne.

Zestawienie stanowisk archeologicznych zostało dołączone do niniejszego opracowania w formie załącznika nr 2.

Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że lokalizacja tych stanowisk jest niezbyt precyzyjna (sporządzona około 20 lat temu, na mało dokładnych mapach, nie zawierających granic geodezyjnych działek), stąd należałoby podjąć działania w celu aktualizacji wyznaczonych niegdyś stanowisk i opracowania dla nich nowych kart zabytku.

III. GŁÓWNE CELE POLITYKI GMINNEJ ZWIĄZANEJ Z OCHRONĄ ZABYTKÓW

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe: dążenie do materialnej poprawy stanu zabytków, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji w celu wykorzystania potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
2. Planowe, konsekwentne oraz kompetentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków.
3. Wykorzystanie walorów zabytkowych jako czynnika wpływającego na rozwój gospodarczy miasta oraz powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju miasta oraz innymi dokumentami programowymi gminy i województwa.
4. Realizowanie regionalnych i lokalnych projektów związanych z ochroną zabytków oraz krajobrazu kulturowego.
5. Dążenie do pełnej oceny stanu zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego miasta, podjęcie prac nad aktualizacją powszechnie dostępnej bazy informacji o zabytkach miasta.
6. Wypracowanie i wprowadzenie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych, dążenie do przywrócenia ładu przestrzennego w urbanistycznej tkance miasta.
7. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni miejskiej i zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
8. Racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace konserwatorskie i dokumentacyjne przy obiektach o szczególnych wartościach zabytkowych.
9. Wspieranie projektów i prac budowlanych związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych.
10. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej.
11. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki, odczytywane jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości i tradycji.

IV. PLANOWANE DZIAŁANIA WŁADZ MIEJSKICH ZWIĄZANE Z OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI I OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA

1. Dbłość o dobry stan techniczny obiektów zabytkowych stanowiących własność miasta, w tym realizacja zadań wynikających z przyjętego przez Radę Miejską „*Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Leżajska na lata 2007-2013 - Nowelizacja.*”
2. Podejmowanie starań o dofinansowanie prac przy zabytkach miasta z budżetu państwa oraz programów UE.
3. Kontynuacja dofinansowania z budżetu miasta prac konserwatorskich przy najcenniejszych zabytkach miasta.
4. Opracowanie i wdrożenie systemu wsparcia finansowego lub rzeczowego dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
5. Utrzymanie i bieżąca konserwacja kapliczek, pomników oraz innych obiektów małej architektury, połączona z kultywowaniem, dokumentowaniem i upowszechnianiem tradycji, związanej z tymi obiektami.
6. Realizacja kierunków polityki przestrzennej wskazanych w „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*” oraz zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
7. Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.

8. Prowadzenie okresowych przeglądów zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z „Gminnym programem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.”
9. Pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej (dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych).
10. Interwencja władz miasta przy rażących naruszeniach prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych) na obszarach objętych ochroną konserwatorską, przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej zabytków.
11. Działania informacyjne, popularyzacyjne i edukacyjne związane z promocją zabytków i walorów miejskiej przestrzeni kulturowej:
 - 1) udostępnienie na stronie internetowej Urzędu Miejskiego informacji o zabytkach, gminnej ewidencji zabytków, wraz z podaniem ich aktualnego stanu prawnego;
 - 2) utrzymanie istniejących i kreowanie nowych szlaków edukacyjno-turystycznych po zabytkach dziedzictwa kulturowego miasta (np. przygotowana „Edukacyjna ścieżka historyczno-kulturalna”);
 - 3) wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią miasta oraz ochroną dóbr kultury (np. wydanie II tomu pt. „Dzieje Leżajska”, dofinansowanie publikacji kolejnych zeszytów „Almanachu Leżajskiego”);
 - 4) wspieranie i promowanie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk w zakresie lokalnych inicjatyw - imprez kultywujących tradycje, regionalny strój i potrawy, obrzędy itp. (np. „Towarzystwo Miłośników Ziemi Leżajskiej”);
 - 5) wspieranie inicjatyw mających na celu edukowanie społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i młodzieży na rzecz ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn (np. organizowanie konkursów w szkołach, pogadanek, itp.);
 - 6) aktywna współpraca z lokalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechniania działań związanych z opieką nad zabytkami oraz ochroną dziedzictwa kulturowego miasta.

V. ZADANIA PLANOWANE DO REALIZACJI PRZY OBIEKTACH ZABYTKOWYCH NA TERENIE MIASTA LEŻAJSKA W LATACH 2011-2014

1. Planowane prace remontowe przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy –Miasto Leżajsk

W ramach projektu „Rewitalizacja i zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół zabytkowego rynku miejskiego w Leżajsku” wykonany zostanie m.in.:

- 1) Remont dachu i elewacji zabytkowego ratusza:
 - roboty demontażowe pokrycia dachu,
 - roboty naprawcze,
 - pokrycie dachowe, montaż włazu,
 - rozbiórka i wymurowanie nowych kominów,
 - demontaż starej i montaż nowej stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej,
 - remont elewacji wraz z uzupełnieniem ubytków i malowaniem,
 - montaż instalacji odgromowej.
- 2) Modernizacja i remont budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej przy ul. Jarosławskiej 1:
 - modernizacja dachu,
 - remont górnego stropu drewnianego,
 - wzmocnienie konstrukcji całego budynku,
 - remont pomieszczeń piwnic,
 - modernizacja pomieszczeń sanitarnych z przystosowaniem dla niepełnosprawnych,
 - remont elewacji i cokołu budynku,
 - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej,

- modernizacja instalacji wodno-kanalizacyjnej, CO, systemów alarmowych przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych;
- remont i modernizacja pomieszczeń wewnętrznych,
- poszerzenie tarasu z zadaszeniem „markiza”,
- montaż tablic informacyjnych wewnętrznej i zewnętrznej.

3) Zagospodarowanie wąwozu za „Domem Książki”

Przedmiotem inwestycji będzie budowa układu komunikacji pieszej o charakterze użytkowo-rekreacyjnym, łączącej parking przy „Domu Książki” z targowiskiem miejskim.

Zaprojektowano układ ścieżek pieszych wraz z eliptycznym placem, na którym przewiduje się w dalszym etapie lokalizację rzeźby, pomnika lub innego akcentu plastycznego. Z poziomu placu parkingowego przy „Domu Książki” poprowadzono schody terenowe skierowane bezpośrednio na plac eliptyczny i ścieżkę zaprojektowaną na skarpie wzdłuż muru kościoła. Ścieżka zostanie wykonana z kostki brukowej i prefabrykatów betonowych, balustrada - stalowa, zaś mur oporowy przy ścieżce od strony skarpy będzie żelbetowy. Projektuje się urządzenie trawników poza obszarem komunikacji pieszej. Oświetlenie terenu stanowić będą oprawy parkowe na słupach o wysokości 5 m.

2. Zespół Klasztorny OO. Bernardynów

1) W 2011 r. w zakresie projektu pn. „Prace zabezpieczające i konserwatorskie, poprawa dostępności pomnika historii – zespołu bazyliki i klasztoru OO. Bernardynów w Leżajsku” dofinansowanego z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, w ramach działania „Turystyka i kultura” przewidziano kontynuację prac rozpoczętych w 2010 r.:

- 1) remont i uzupełnienie tynków elewacji klasztoru wraz z wykonaniem izolacji pionowej murów klasztoru od strony północnej,
- 2) izolacja fundamentów i remont cokołu bazyliki od strony północnej;
- 3) przebudowa części nawierzchni Placu Jana Pawła II Papieża;
- 4) budowa budynku obsługi ruchu turystycznego i pielgrzymkowego,

Ponadto, poza ww. projektem zaplanowano II etap prac związanych z dociepleniem części strychu w klasztorze, w celu utworzenia nowych ciągów ekspozycyjnych w muzeum.

2) Prace konserwatorskie planowane na lata 2012-2014:

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe - Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym planowana jest realizacja dużego projektu pn. „Rewaloryzacja i poprawa dostępności bazyliki i klasztoru OO. Bernardynów w Leżajsku”:

Zakres rzeczowy projektu obejmuje:

- 1) remont i uzupełnienie tynków elewacji klasztoru (z wyłączeniem jego północnej strony):
 - a) osuszenie odkrytych ścian fundamentowych;
 - b) naprawa i uzupełnienie powierzchni ścian elewacji,
 - c) wykonanie iniekcji ciśnieniowej rys suchych,
 - d) wykonanie izolacji pionowej ścian fundamentowych,
 - e) wykonanie chodnika opaskowego,
 - f) wykonanie tynków elewacyjnych,
 - g) renowacja elementów kamiennych elewacji (obramienia okienne, portale drzwiowe);
- 2) konserwacja kurtyń murów obronnych,
- 3) remont wschodniego skrzydła klasztoru, w tym wymiana instalacji sanitarnych i elektrycznych:
 - a) naprawa i rekonstrukcja tynków i posadzek w obrębie korytarzy,
 - b) wymiana instalacji c.o. oraz przebudowa kotłowni,
 - c) wykonanie instalacji słaboprądowych : przeciwpożarowej, monitoringu, antywłamaniowej,

- d) przebudowa „bunkra”,
 - e) wykonanie instalacji solarnej,
- 4) prace w otoczeniu klasztoru: zabezpieczenie „kalwarii leżajskiej” oraz rekonstrukcja ogrodu o charakterze historycznym:
- a) przebudowa istniejącego ogrodu przyklasztornego od strony południowej,
 - b) zamontowanie elementów małej architektury,
 - c) uporządkowanie terenu i nasadzenie zieleni,
 - d) ogrodzenie i uporządkowanie kalwarii wraz z utwardzeniem ścieżek;
- 5) przebudowa Placu Mariackiego oraz rozbudowa parkingu:
- a) zmiana nawierzchni placów i alejek,
 - b) uporządkowaniu układu urbanistycznego;
- 6) budowa obiektu Franciszkańskiego Ośrodka Kultury:
 odtworzenie i adaptację do nowej funkcji istniejącego budynku gospodarczego oraz budowę nowej powierzchni użytkowej od strony zachodniej budynku - docelowa powierzchnia użytkowa: 2.074 m²; obiekt będzie zawierał amfiteatralną salę wielofunkcyjną, sale konferencyjne, sale spotkań i pomieszczenia pomocnicze.
- Poza ww. projektem zaplanowano wykonanie konserwacji dwóch obrazów olejnych wraz z ramami, pochodzących z połowy XVII wieku pt. „św. Michał Archanioł” i „św. Jan Kapi-stran”, znajdujących się w krużgankach klasztoru.

3. Parafia Rzymsko-Katolicka Leżajsk-Fara p.w. Świętej Trójcy

W 2011 r. zaplanowano kontynuację robót remontowo-budowlanych przy zabytkowej plebani (V etap), polegających na wykonaniu izolacji zewnętrznej ścian piwnicznych i fundamentowych.

W latach 2012-2013 będzie realizowany projekt przy udziale środków unijnych pn. „Rewitalizacja infrastruktury publicznej i zabytkowych obiektów kościelnych Parafii Farnej i Caritas Archidiecezji Przemyskiej w Leżajsku”, ujęty w „Lokalnym Programie Rewitalizacji”, w ramach którego zaplanowano m.in.:

1) Dokończenie renowacji zabytkowej plebani.

W ramach zadania zostanie zrewitalizowany parter oraz piwnice zabytkowego budynku plebani. Pomieszczeniom tym zostaną nadane nowe funkcje społeczne, w tym parafialne. Będzie tam miała swoją siedzibą kancelaria parafialna, a także zlokalizowane tam zostaną sale spotkań grup parafialnych i stowarzyszeń przykościelnych. Nieużywane dotąd piwnice zostaną zamienione na pomieszczenia towarzyszące, w tym mieszczące archiwum parafialne. Budynek plebani będzie dostępny dla osób niepełnosprawnych na poziomie parteru bezpośrednio z poziomu terenu..

2) Rewaloryzację kościoła Farnego.

Rewaloryzacja kościoła przewiduje malowanie elewacji kościoła oraz dachu. Przewiduje się zabicie odspojonych i zniszczonych tynków zewnętrznych ze ścian z jednoczesnym utrzymaniem istniejących detali architektonicznych tj. gzymsów, opasek okiennych. W miejscach pęknięć przed malowaniem przewiduje się wykonanie wzmocnień. W miejscach ubytków planuje się wykonanie nowych tynków. W ramach zadania odnowieniu zostanie poddany również witraż przedstawiający M.B. Częstochowską, stanowiący część ściany kościoła. Zostaną również zamontowane w kościele i jego otoczeniu tablice informacyjne. Będą one miały na celu zapoznanie potencjalnych odwiedzających z historią otaczających ich budynków oraz historią zabytków ruchomych przechowywanych w kościele. Wykonane w dwóch językach tablice będą zawierać informacje o historii kościoła oraz miasta.

3) Przebudowa obiektów przykościelnych na Parafialne Centrum Młodzieży.

Projekt sporządzono jako rozbudowę z nadbudową i przebudową budynków gospodarczych, ze zmianą sposobu użytkowania na budynek usługowy pn. „Parafialne Centrum Młodzieży”. Trzon projektowanego budynku stanowią trzy części, odpowiadające historycznemu układowi: dwie części boczne odpowiadają dawnym zabudowaniom gospodar-

czym oraz część znajdująca się pomiędzy nimi, pełni w projektowanym obiekcie funkcje łącznika integrującego przestrzeń. Budynek zawiera dwie kondygnacje – parter i użytkowe poddasze. Od strony północnej obiekt został częściowo podpiwniczony. Na poziomie piwnic zaprojektowano kotłownię i, poza obrysem głównej bryły budynku, garaż. Na parterze rozplanowano dwie sale, służące grupom działającym przy parafii oraz małą salę konferencyjną. W centrum układu znajduje się obszerny hall usprawniający komunikację i wprowadzający, dzięki antresoli i przeszkleniom, światło do wnętrza budynku. Program parteru uzupełniono o pomieszczenie biurowe, niewielki magazyn i węzły sanitarne. Na górnej kondygnacji zaprojektowano pomieszczenia sypialne jedno-, dwu- osobowe i pomieszczenia wieloosobowe, węzły sanitarne, aneks kuchenny oraz komunikację.

4) Przebudowa budynku dla potrzeb zaplecza gospodarczego Oddziału Caritas w Leżajsku przy ul. Jarosławskiej 4 wraz z remontem placów, murów i ogrodzeń.

W ramach zadania planuje się przebudować obecnie niewykorzystywany budynek gospodarczy oraz wyremontować place, mury i ogrodzenia na działce przy ulicy Jarosławskiej, na której znajdują się budynki Caritasu.

5) Rewaloryzacja wieży przykościelnej i komu kościelnego Parafii Farnej z uruchomieniem monitoringu obiektów.

6) Remont zabytkowych murów na działce kościoła Farnego.

7) Remont zabytkowych murów na działce kościoła pw. Jezusa Miłosiernego (dawna cerkiew).

8) Zagospodarowanie terenu przy obiektach Parafii Farnej.

W latach 2013-2014 planowana jest wymiana posadzki i ogrzewania kościoła Farnego, renowacja i uzupełnienie ławek oraz wykonanie polichromii w nawie północnej kościoła.

4. Budynek Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia przy ul. Mickiewicza 31

- zaplanowano następujące prace budowlane:

1) remont elewacji budynku głównego (2011-2012) oraz budynku na zapleczu (2012 r.);

2) remont ogrodzenia szkoły (2012 r.).

5. Budynek dworca PKP – modernizacja (2011-2012)

Prace modernizacyjne polegać będą głównie na skuciu starych, najbardziej zniszczonych elementów elewacji, dokonując tym samym odkrywek w warstwach tynku i farb malarskich na potrzeby konserwatora zabytków. Równolegle będą wykonywane roboty związane z montażem izolacji podpiwniczenia oraz podbijaniem ścian nośnych budynku. Wykonawca inwestycji zamierza w 2011 r. wyburzyć ściany działowe wewnątrz obiektu i przystąpić do wymiany poszycia dachowego. Po modernizacji w budynku dworca ulokowane zostaną m.in. pomieszczenia PKP Cargo, punkty usługowe i handlowe, a także publiczna biblioteka i siedziba straży miejskiej. Uporządkowano teren przylegający do dworca, w tym rozpoczęto rozbiórkę stojących tam kiosków. Na tym miejscu powstanie duży parking.

6. Budynek przy ul. Mickiewicza 78 (dawny budynek zarządu tartaku)

- właściciel prywatny

W oparciu o sporządzony w 2010 r. nowy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Nr 2/II/10 inwestor zamierza wykonać w latach 2012-2013 prace modernizacyjne przy obiekcie: remont elewacji budynku, przebudowę więźby dachowej wraz z adaptacją strychu na funkcję mieszkalną, rozbudowę budynku od strony zaplecza, remont kapitalny wewnątrz obiektu.

VI. FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych regulują:

- 1) przepisy Rozdziału 7 pn. „Zasady finansowania opieki nad zabytkami” ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940).

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego”;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

W przypadku dotacji udzielanej przez ministra prace muszą być realizowane w ramach zadań mieszczących się w ogłaszanych przez ministra programach operacyjnych lub priorytetach tych programów, realizujących cele zawarte w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury.

W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Podsumowując, wsparcie finansowe prac przy zabytkach może pochodzić ze środków:

- Ministerstwa Kultury w ramach Programów Operacyjnych;
- Wojewody, będących w dyspozycji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- Budżetu samorządu województwa i jednostek samorządu terytorialnego;
- Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów);
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla założeń zieleni zabytkowej).

Dotacje udzielane z programów pomocowych Unii Europejskiej

Głównym programem umożliwiającym pozyskanie środków finansowych na ochronę zabytków jest „Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013”, który został przytoczony w niniejszym opracowaniu w rozdziale I, pkt 4.

Beneficjentami pomocy mogą być jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, archiwa państwowe, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe.

Dotacje udzielane z budżetu miasta

Gmina - Miasto Leżajsk udziela dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, w oparciu o stosowną uchwałę Nr XVII/168/04 Rady Miejskiej w Leżajsku z dnia 25 listopada 2004 r. w sprawie przyjęcia regulaminu dotyczącego zasad finansowania i dofinansowywania z budżetu miasta Leżajska wydatków na opiekę nad zabytkami.

Podstawowe zasady udzielania dotacji:

1. Dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, które znajdują się na terenie miasta Leżajska i są wpisane do rejestru Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2. Dotacja może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach, wyszczególnione w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).
3. Wniosek o udzielenie dotacji może złożyć osoba fizyczna lub prawna, która posiada tytuł prawny do zabytku, wynikający z prawa własności, prawa użytkowania wieczystego lub trwałego zarządu.
4. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót przy zabytku, które zostały bądź zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku.
5. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa każdorazowo uchwała budżetowa przyjmowana przez Radę Miejską w Leżajsku.

Program sporządziła:

Ewa Jagusiak - architekt miejski
w Urzędzie Miejskim w Leżajsku